

CONSTITUIREA ȘI EVOLUȚIA DOMENIULUI FAMILIEI NOBILIARE MĂCICAȘ DE RAPOLT (1478-1520)

Adrian Magina*

Cuvinte cheie: Măcicaș, domeniu, nobili români, Hunedoara.

Key Words: Măcicaș, domain, Romanian noblemen, Hunedoara.

La începutul secolului al XVI-lea un document emis de Capitlul de Alba surprindea deosebit de amănunțit împărțirea bunurilor deținute de către o familie în comitatul Hunedoara. Actul, ce poate fi datat cu aproximație în jurul anului 1513, face referire la modul cum au soluționat divizarea patrimoniului comun urmașii lui Petru și Ioan Măcicaș de Rapolt. Este una dintre piesele cele mai interesante din dosarul care urmărește modul de coagulare și de divizare a patrimoniului fuciar al unei familii nobiliare.

Ieșită din rândul cnezimii românești din Banatului înalt, familia nobililor de Măcicaș și-a început ascensiunea socială în vremea lui Sigismund de Luxemburg, membrii familiei având parte de un *cursus honorum* din ce în ce mai evident în epoca Huniazilor. Urmașii cnezului Struza din districtul Caransebeșului, vor evolua în mai multe ramuri, a căror genealogie este dificil de urmărit, mai ales în condițiile unor carențe documentare. În secolul al XV-lea, membrii familiei au ajuns să dețină în indiviziune sau fiecare în parte, în jur de 30 de proprietăți răspândite în districtele Caransebeș și Mehadia. Perioada în care tronul Ungariei a fost ocupat de către Matia Corvin (1458-1490) s-a dovedit una benefică pentru elitele românești din regat, cu această ocazie afirmându-se și reprezentanții familiei Măcicaș, în special datorită serviciilor de natură militară prestate în favoarea coroanei. În contextul dat, diverși membri ai familiei au reușit să își consolideze poziția prin confirmarea stăpânilor patrimoniale și accesul la funcții publice relativ importante la nivelul regatului¹. În veacul următor mai multe familii nobiliare ce vor

---

* Muzeul Banatului Montan, Reșița, Bd. Republicii, nr. 10, e-mail: adimagina@gmail.com

¹ Nu există până în prezent un studiu dedicat exclusiv familiei. Informații interesante pot fi găsite în mai vechea monografie manuscrisă a lui Lázár Miklós, *Tinkovai Matskási család*, păstrată la Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Cluj în fondul Matskási de

purta patronimul de Măcicaș/Macskási pot fi găsite în diverse comitate ale Transilvaniei. Trebuie făcută însă distincția între nobilii din Banat și Hunedoara, care au origine comună și familia cu același nume din comitatele Cluj și Dăbâca (cu reședința în localitatea Măcicașu/Szentmárton Macskás), între care nu există nici o relație de rudenie².

Unul dintre cei mai cunoscuți reprezentanți familiei a fost Petru Tharnok de Măcicaș, cognomenul Tharnok revenindu-i probabil în urma exercitării funcției de vistiernic regal, *thavernicus* în latină, *tárnok* în limba maghiară. Plasarea sa în cadrul genealogiei familiale este extrem de dificilă datorită faptului că în actele păstrate până în prezent nu este surprinsă filiația sa pe linie paternă, fiind amintit numai fratele Ioan și descendenții direcți, atât ai săi cât și ai fratelui său. Ioan Drăgan îl considera pe acest Petru fratele mai mic al lui Iacob de Măcicaș, castelan de Jdioara între 1470-1478³, opinie dificil de susținut în lipsa unor probe concludente. Indiferent de relaționarea în cadrul genealogiei familiale sau de ramura din care au făcut parte, cei doi frați aparțin indubitabil familiei nobiliare bănățene.

Fragmentarea patrimoniului bănățean la o familie așa de numeroasă (spre exemplu numai generația a IV-a număra nu mai puțin de 22 de persoane atestate documentar)⁴, nu era în măsură să asigure o condiție materială și socială adecvată pentru toți membrii săi. Astfel, apare firească orientarea spre alte orizonturi geografice care să permită acumularea de capital social și implicit funciar. Frații Petru și Ioan se pare că au înțeles destul de bine oportunitățile oferite de curtea regală, părăsind Banatul și urmând un *cursus honorum* ascendent. La fel ca mulți alți nobili români trebuie să se fi ridicat ca familiari ai Hunedoreștilor, fiind răsplătiți pentru serviciile lor. Numai așa se explică de ce Petru a reușit să obțină funcția de vistiernic regal, el fiind

---

Tincova, cutia 18 nr. 1759 (în continuare Lázár, *Tinkovai*). Cele mai cuprinzătoare pagini dedicate familiei sunt cele ale Ligiei Boldea, *Nobilimea românească din Banat în secolele XIV-XVI (origine, statut, studiu genealogic)*, Reșița, 2002, p. 246-280; folositoare sunt, de asemenea, considerațiile lui Ioan Drăgan, *Nobilimea românească din Transilvania 1440-1514*, București, 2000, passim. Ramura hunedoareană a familiei a beneficiat de interesul lui Csánki Dezső, *Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában*, V, Budapeșt, 1913, (versiunea pe CD), sv. *Rápolti*, cu multe date despre situația de la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul celui următor.

² Lázár, *Tinkovai*, f. 6-6v.

³ I. Drăgan, *op. cit.*, p. 290.

⁴ L. Boldea, *op. cit.*, p. 68 (tabelul, poziția nr. 5)

la data respectivă un nobil destul de modest atât ca avere cât și ca influență. Prima mențiune ca atare este din 1478⁵ reușind să se mențină în demnitatea respectivă până în anul 1485⁶. Ulterior, între anii 1487 și 1494, a ocupat funcția de castelan de Segnia și Kruppa⁷, cu rol pe frontul antiotoman⁸, iar între 1494 și 1504, cu întreruperi, pe cea de ban de Severin⁹. În ciuda demnităților deținute nu a făcut parte niciodată din categoria baronilor, numărându-se până la sfârșitul vieții printre aleși (*egregii*). Pare posibil ca, în paralel cu Petru, și fratele său Ioan să fi dobândit anumite funcții, ce-i drept mult mai modeste. În 1479 și apoi în 1481, un Ioan de Măciș este menționat ca *provisorem curie castri Varadiensis*¹⁰ sau *provisor curie episcopatum Varadiensis*¹¹, fără a avea certitudinea că acest personaj este identic cu nobilul de origine bănățeană.

Constituirea unui domeniu adecvat a reprezentat una din preocupările celor doi nobili bănățeni, posesiunile patrimoniale fiindu-le cu totul insuficiente. Dacă la multe familii nobiliare mărimea capitalului funciar a favorizat ascensiunea socială, în cazul celor doi frați lucrurile au stat exact invers, căci ei au obținut cele mai numeroase proprietăți după ce au ajuns în grația regelui și implicit în funcții, fiind donați pentru slujbele credincioase. Baza funciară a celor doi Măciș o vor constitui moșiile din comitatul

⁵ *Egregii Petri Tharnok de Machkas thavernici nostri* – Magyar Országos Levéltár (în continuare MOL), Diplomataikai levéltár (în continuare Dl.), 45759 (6.12.1478); I. Drăgan, *op. cit.*, p. 421.

⁶ Așa cum apare amintit într-un document din 13.10.1485, într-o însemnare din dreapta sub text: *Ad relationem Petri de Machkas, thavernici regie maiestatis* – Dl. 19073.

⁷ Lázár, *Tinkovai*, f. 11v; I. Drăgan, *op. cit.*, p. 430; L. Boldea, *op. cit.* p. 270.

⁸ La moartea regelui Matia Corvin, fiul său Ioan, i-a rămas dator lui Petru cu 1500 de florini investiți de acesta pe frontul antiotoman - I. Drăgan, *op. cit.*, p. 149.

⁹ *Ibidem*, p. 423 cu perioada 1494-1501 pentru exercitarea funcției. În 18.07.1504 era încă în viață fiind amintit alături de Iacob de Gârliște în postura de *bani in comitatus Szereniensis* – Dl. 46676, deși între 1503-1504 în funcția de ban de Severin alături de Iacob de Gârliște apare menționat Barnaba Belay - Pesty Frigyes, *A Szörény Bánság és Szörény vármegye története*, I, Budapeșt, 1878, p. 289. Un document din 1520 amintește că ar fi murit cândva în jurul anului 1502 – Dl. 29979: *in anno cuius iam decima octava vel citra instaret revolutio*. Evident este o neconcordanță între actul de față și data reală a morții survenită vreo doi ani mai târziu. Fie avem de-a face cu o greșeală a scribului, fie Gașpar de Măciș cel care face referire la episodul temporal din document nu și-a mai amintit exact data morții unchiului său.

¹⁰ Dl. 30219 (6.02.1479).

¹¹ Dl. 26643 (1.08.1481).

Hunedoara primite în 6 decembrie 1478 după moartea fără urmași pe linie masculină a lui George de Rapolt¹². Donația a fost favorizată și de faptul că Elena, fiica răposatului George de Rapolt, era soția lui Petru Tharnok¹³. Prin căsătoria cu ea, nobilul din Banat a acumulat și capital social, înrudindu-se prin alianță cu familiile nobiliare Zolyomi, Raskai, Ravaszdi, cumnați fiindu-i David Zolyomi de Albes, Mihail de Raska și Petru de Rawasd¹⁴.

Posesiunile hunedorene vor fi deținute de către Petru și Ioan în indiviziune, fapt ce va face mai târziu obiectul disputei între urmașii celor doi frați. În cursul anilor următori alte posesiuni vor intra în patrimoniul celor doi sau numai al lui Petru, răspândite prin tot regatul. Este vorba de sate, curți nobiliare sau castele din comitatele Vas¹⁵, Bihor, Cluj¹⁶, Solnocul Mijlociu, Dăbâca¹⁷, Arad¹⁸ sau Croația¹⁹ obținute prin donații, cumpărări sau zălogiri. La acestea se adăugau bunurile patrimoniale din Banat, reprezentate de părți din satele *Machkas* (Măcicaș), *Mal* și *Zagoryan* din districtul Caransebeș²⁰. Tot în arealul bănățean, în comitatul Timiș, Petru deținea târgul și castelul *Czykowsarhel* cu pertinențele sale, primit în 1480 dar păstrat doar o scurtă perioadă de timp²¹.

¹² Dl. 45759 (6.12.1478): *totales portiones possessionarias in possessionibus Rapolth, Olah Rapolth, Bakaj et Balbwk in comitatu Hwnyad habitis existentes, que alias nobilis condam Georgy de eadem Rapolth prefuisse, sed per defectum seminis eiusdem Georgy... memorato Petro Tharnok et per eum Johannem de prefata Machkas fratri suo carnali, eorumque heredibus et posteritatibus...dedimus, donavimus et contulimus*. Anexa I.

¹³ Csánki D, *op. cit.*, (versiunea pe CD), sv. *Rápolti*.

¹⁴ Dl. 30950.

¹⁵ Dl. 18852 Dl. 19296, Dl. 24572.

¹⁶ Dl. 10008 (1482): *totales possessiones Madarasz, et Szarand cum pertinentiis, nec non directam et equalem mediatem possessionum Nagy-Mihallyfalva et Pethry ac portiones possessionarias in possessione Homrok in comitatu Bihariensi, item possessione Monyorokerek et Szent Kiraly vocatarum, in partibus regni nostri Transtybiscanis*.

¹⁷ Dl. 72054; Dl. 30940, Dl. 24759.

¹⁸ Dl. 32560: *Baltha vocate in comitatu Orodiansi*.

¹⁹ Dl. 101075; Dl. 101096; Dl. 103949. Posesiunile croate din comitatul Körös primite ca donație de la regele Matia, au fost vândute pentru 1000 de florini lui Ștefan Dorozlo iar cele primite zălog de la ducele Ioan Corvin au fost parțial recuperate de către acesta în 1492 – Dl. 59819.

²⁰ Dl. 32560; Dl. 30242.

²¹ Csánki D., *op. cit.*, II, Budapest, 1894, p. 12: *opidum Czykowsarhel cum castello ibidem erecto et villis, possessionibus, prediis et tributis ad idem pertinentibus*.

O constantă a interesului celor doi Măcicaș a fost sporirea domeniului din comitatul Hunedoara. Nucleul posesiunilor din acest comitat era dat de cele patru sate primite prin donație în 1478: Rapoltu Mare, Rapolțel, Băcăinți și Bulbuc, prima localitate devenind reședința familiei și dând particula nobiliară a familiei: Măcicaș de Rapolt. În special Petru Tharnok s-a dovedit interesat de achiziționarea unor sate și părți de sate aflate în vecinătatea reședinței sale. În 1492, împreună cu soția Elena și fiul Ioan, este pus în stăpânirea satului Totia²², iar trei ani mai târziu reușea să obțină de la rege ca fiica sa Ecaterina să aibă drept de moștenire masculină la fel ca și fiul său Ioan în privința posesiunilor donate la 1478, plus Sărăcsăul din comitatul Alba²³. Tot pentru a-și spori bunurile hunedorene realiza în 1496 un schimb de moșii cu Nicolae Bethlen prin care îi dădea acestuia 200 florini aur plus părțile deținute în satele Tiocu și Aluniș din comitatele Dăbâca și Solnocul Interior, primind în schimb de la Bethlen satele Bretea Streiului, Măceu și Plopi în Hunedoara²⁴. Noi achiziții li se vor adăuga în același an când Petru împreună cu fiul său Ioan, fiica Sara și Job, vărul său după tată (*patruelis fratris dicti Petri Tharnok*), intră în posesia satelor Orțișoara de Jos, Orțișoara de Sus, Bucium, Ludești, *Pwthyne* și Costești²⁵. La o dată neprecizată patrimoniul familial se va îmbogăți cu moșiile Chitid, Ocolihu Mare, Pișchinți, Cărpiniș și Uroi²⁶, amintite ca parte a disputei de mai târziu. Tot în posesia familiei se regăsește și satul Ruși deținut în comun de către cei doi frați²⁷, obținut cu titlul de zălog de la nobilii din Peștiș²⁸. O informație târzie din a doua jumătate a secolului al XVI-lea lasă să se înțeleagă că familia lui Petru Tharnok a stăpânit în comitatul Hunedoara 20

---

²² Dl. 30928.

²³ Dl. 30396.

²⁴ Dl. 30940.

²⁵ Dl. 29887. Din păcate documentul este rupt în dreptul numelui tatălui lui Job, ceea ce ne privează de cunoașterea filiației pe linie paternă.

²⁶ Dl. 32560: *possessionibus Rapolth, Balbwk, Bokaj, Thoțfalw et Waroswize nec non utraque Kethed, videlicet superior et inferior, Aklos, Pyskencz, Gyorthyanos et Aran appellatis omnino in comitatu Hunyadiensi existente habitas.*

²⁷ Dl. 29980: *possessionis Oroz alio nomine Rus vocate, in comitatu Hunyadiensi existente habita, ipsum exponentem veluti condam Petrum Tharnok fratrem carnalem prefati condam Joannis genitoris ipsius exponentis.*

²⁸ Dl. 30076.

de sate și părți de sate²⁹, care după moartea sa au rămas în stăpânirea urmașilor săi sau au fost înstrăinate altor familii nobiliare. Din informațiile deținute în prezent rezultă că, spre sfârșitul secolului al XV-lea, ramura hunedoareană a familiei Măcițaș a deținut un total de peste 40 de posesiuni din care 25 în comitatul Hunedoara³⁰, 5 în Bihor, 3 în districtul Caransebeșului, 2 în Cluj, una în Alba, una în Arad și un număr incert în Croația³¹. După cum se vede, prin donații, schimburi, zălogiri și cumpărări, marea majoritate a stăpânirilor familiei au fost concentrate în arealul hunedoreano-bănățean, rămase astfel până la stingerea familiei pe linie masculină. Cu puține excepții, majoritatea posesiunilor din afara Transilvaniei au fost înstrăinate de Petru, care a preferat comasarea bunurilor deținute în apropierea reședinței sale, realizând în acest fel un domeniu cât de cât compact. Procesul a fost unul de durată, fiind nevoie

²⁹ MOL, F 1, Libri regii, IV, f. 616 (1589): *bona ac iura ipsorum avitica possessionaria*, (n.n. ale familiei Măcițaș) *que alias condam Petri et Joannis Tharnok alias Maczkassy praeuisset apud manus alienas signanter familias nobilium Macskasiensis, Omboziensis, Dobokaiensis, Kemendiensis, Balika, Orgonas et alios quoslibet in possessionibus Felso et Also Rapolt, Arany, Karpenes, Piskincz, Zerekso, Felseo et Aslo Dengh, Kytid, Bosoro, Kis Oklos, Pwtencz, Bwchin, Keoztest, Felseo et Also Orostion, Nagy Oklis, Felseo Nadasd, Felseo Kalan, Zachiel, omnino in comitatu Huniadiensis*. Într-un litigiu din anul 1592 sunt enumerate doar 15 posesiuni rămase de la Petru și Ioan Tharnok - Biblioteca Academiei Române filiala Cluj-Napoca (în continuare BAC), mss. KJ 419, *Codex diplomaticus literalium instrumentorum e publicis regni archivis aut coram Tabula Regia authentice*, VI, p. 111.

³⁰ Un document din 2 februarie 1496 amintește că ducele Ioan Corvin i-ar fi zălogit Barbarei, fiica lui George de Rapolt și soția lui Petru Tharnok de Măcițaș, cetatea Hunedoara (*castrum Hunyad*) pentru suma de 4000 de florini –BAC, mss. KJ, 288/D, *Appendix Diplomatarii Transilvanici*, VII, p. 244. Fie avem de a face cu un fals, pentru că soția lui Petru a fost Elena, Barbara fiind soacra sa și soția lui George de Rapolt, fie cu o greșeală a scribului. Într-adevăr, soacra lui Petru a ținut ca zălog castrul Hunedoara cu satele românești și minele de fier, dar fără nici o legătură cu ginerele său – DI. 29875 (28.08.1493).

³¹ În 1492 printr-un împrumut de 2000 de florini de la Francisc Haraszty, Ioan Corvin recupera cetatea Segnia și alte cetăți maritime ținute zălog de Petru Tharnok – DI. 59819. Este posibil ca doar cetatea sa fi revenit în mâna ducelui nu și satele din domeniul ei, în număr de șapte, pentru că suma dată împrumut de către Petru, în 1490, a fost de 3000 de florini – DI. 72054, nefiind deci recuperată integral. Menționarea la începutul secolului al XVI-lea a Obrovacz-ului, unul din satele cetății zălogit anterior, în stăpânirea lui Petru, conduce spre concluzia că teritoriul rural a rămas în mâna nobilului bănățean – Silviu Dragomir, *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în Evul Mediu*, București, 1959, p. 78. Adăugat la celelalte 38 ar rezulta un număr de 45 de posesiuni.

în jur de 20 de ani ca proprietățile familiei de Rapolt să se configureze în mare în forma în care vor rămâne în perioada următoare.

Moartea celor doi frați la începutul secolului al XVI-lea a generat începutul disputei pentru posesiuni. Revendicările veneau, pe de o parte, de la Gașpar de Măciçaș, fiul lui Ioan, și de la Ioan Tharnok, fiul, Ecaterina, fiica și Elena văduva lui Petru, căsătorită după moartea sa cu Barnaba Belay, pe de altă parte. Problemele interfamiliale au fost amortizate o perioadă de timp prin aranjarea unei căsătorii între Gașpar și copila Ana, fiica Elenei și a lui Barnaba Belay³². Ambele părți doreau să reglementeze într-un mod favorabil problema succesiunii, din acest punct de vedere Gașpar arătându-se deosebit de activ în a-și conserva și spori patrimoniul. Mai întâi a încercat să soluționeze problema bunurilor bănățene prin realizarea unui schimb cu *Stephanus Zthoyka waywoda huzaronum de Karansebes* și fiii săi George, Grigore și Nicolae. Gașpar, după ce a obținut acordul lui Ioan de Măciçaș și a altor frați ai săi³³, i-a dat acestuia jumătate din părțile sale de moștenire avute în Măciçaș, Mal și *Zagoryan*, primind în schimb părțile deținute de către Ștefan *Zthoyka* în *opido prediali Drinko in districtu Drynko existentes*³⁴. Într-un mod similar tatălui și unchiului său, cel mai mare interes l-a dovedit pentru posesiunile hunedorene, unde s-a ciocnit de interesul lui Barnaba Belay și al mătușii sale Elena. El își baza demersurile pentru obținerea unei părți a domeniului hunedorean pe faptul că tatăl său Ioan și unchiul Petru Tharnok au deținut bunurile respective în indiviziune³⁵. În 1511 se pune problema soluționării posesiunilor deținute în

³² DI. 32560.

³³ DI. 30242: *onera Johannis de eadem Machkas et aliorum fratrum suorum*. Aici documentul pare să se refere la frații condivisionali fără a exclude o posibilă legătură de sânge cel puțin cu Ioan.

³⁴ *Ibidem*: *prefatum Gaspar de Machkas, directam et equalem medietatem possessionum Machkas predictae, Zagoryan et Meel vocatam, omnino in districtu Sebes existentem et habitaram, ipsum iure avitico concernentem, simulcum cunctis suis utilitatibus pertinencium quibuslibet terris, scilicet et prefato Stephano Zthoyka ac domine Margarethe, consorti eiusdem, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis, econverso autem idem Stephanus Zthoyka, totalem portiones suam possessionarias in opido prediali Drinko (...) in districtu Drynko existentes adiacentes, eandem etiam cum omnibus suis utilitatibus et pertinencium*.

³⁵ DI. 29979: *Johannes genitor suus...egregii Petri Tharnok de Machkas tamquam fratris suis carnalis et indivisi*.

comun de Gașpar, Barnaba Belay și soția sa Elena în comitatul Hunedoara și anume Rapoltu Mare și Băcăinți precum și Sărăcsău în comitatul Alba³⁶.

Anul 1513 a fost unul extrem de tensionat pentru evoluția posesiunilor hunedoarene ale familiei Măcicaș. În 2 februarie, regele Vladislav II pune în stăpânirea posesiunilor Rapoltu Mare, Rapolțel, Băcăinți și Sărăcsău pe Barnaba Belay, soția sa Elena, Ana fiica lor, Ioan Tharnok, Ecaterina, Eufrosina, copiii răposatului Petru Tharnok și ai Elenei, și pe Valentin și Francisc, fiii lui Ioan, fratele lui Barnaba Belay³⁷. La câteva zile după actul emis pentru urmașii lui Petru Tharnok, în 9 februarie regele Vladislav II dona aceleași posesiuni cubicularului său Blasiu de Bethlen, familia de Rapolt opunându-se imediat punerii în posesie³⁸. Tot în ziua respectivă, 9 februarie 1513, regele îl dona cu satele amintite și pe Gașpar de Măcicaș, menționat și el ca fiind *cubicularius nostri*³⁹, astfel că în cursul unei săptămâni avem de-a face cu trei acte de donație, pentru trei persoane diferite, dintre care una, Blasiu de Bethlen, nu ar fi avut niciun drept legal. În final, doar urmașii lui Barnaba Belay și urmașii direcți ai celor doi nobili bănațeni vor avea câștig de cauză, ei fiind cei care vor ajunge la partajarea bunurilor comune realizată la o dată neprecizată, dar cel mai probabil în aceeași perioadă. Este vorba de posesiunile Rapoltu Mare, Rapolțel, Băcăinți, Bulbuc din comitatul Hunedoara și Sărăcsău din comitatul Alba. Ieșirea din indiviziune se realiza între moștenitorii de drept: Gașpar și verii săi, Ioan Tharnok și Ecaterina, care primise anterior drept de moștenire pe linie masculină. Documentul de partaj⁴⁰ este unul deosebit de important, surprinzând modalitatea de ieșire din indiviziune și inventarul imobiliar aflat în stăpânirea unei familii nobiliare românești la începutul veacului al XVI-lea. În prezența martorilor și a omului de mărturie al capitlului s-a efectuat divizarea, mai întâi la Rapoltu Mare și apoi în celelalte localități. Au fost găsite 75 de sesii iobăgești populate și una părăsită, din care, în mod egal, 38 i-au revenit lui Gașpar de Măcicaș, iobagii fiind după nume atât maghiari cât și români. După împărțirea sesiilor s-a trecut la inventarierea și divizarea curții nobiliare, a caselor și a anexelor acestora. Actul permite o analiză a modului cum arăta și cum era dispusă o reședință nobiliară din secolele XV-XVI. Curtea avea mai

³⁶ Dl. 30989.

³⁷ Dl. 31000.

³⁸ Dl. 30264.

³⁹ Dl. 36581.

⁴⁰ Dl. 31003. Anexa II.

multe construcții cu pereți din lemn și împletituri grupate sub trei acoperișuri. Sub primul erau șase camere, cu 2 verande, numite pe limba poporului târnaț, și o pivniță. A doua casă se întindea în continuarea primei și avea șase încăperi din care două cu sistem de încălzire, ce purtau pe limba poporului denumirea de casă cu horn, sub care se afla o altă pivniță. Sub cel de-al treilea acoperiș erau două încăperi și un grajd. Toate mai sus menționate au fost împărțite în mod egal de către rude, lui Gașpar revenindu-i cele aflate sub al doilea acoperiș și parte din cele aflate sub al treilea. De asemenea, i-a mai revenit o jumătate din casa de piatră care avea patru încăperi și o pivniță și din cele trei grajduri construite din bârne și împletituri. Cu ocazia împărțirii sunt amintite biserica, poziționată lângă curtea nobiliară⁴¹, cimitirul și castelul cu cele două turnuri de piatră, din care unul îi revenise lui Gașpar, castelul urmând să fie păstrat în indiviziune. După divizarea edificiilor au fost soluționată și problema staulelor, livezilor, grădinilor, terenurilor arabile și a viilor. În mod interesant, unul dintre dealurile cu vii poartă numele Remete, ceea ce indică o posibilă sihăstrie, mai ales că între amintitele vii se găsea și o capelă din piatră închinată Sf. Fecioare. De obicei, capela era o construcție din lemn⁴² și nu este exclus ca cea din Rapolt, construită din material trainic, să fi fost inițial biserica unei mănăstiri. Oamenii vicevoievodului și ai capitlului au trecut apoi în Rapolțel unde au împărțit cele 16 sesii iobăgești populate cu țărani români, urmând ca iazul de acolo să fie folosit în comun. În sfârșit, ultima divizare a bunurilor a avut loc în Bulbuc unde erau 51 de sesii iobăgești populate cu țărani români și în Băcăinți unde au fost găsite de asemenea 50 de sesii. În ultima localitate au mai fost partajate sesia nobiliară cu două edificii și pivniță, două vii care țineau de terenul alodial și locul de trecere peste Mureș cu beneficiile pe care le aducea. În acest fel nucleul domenal era împărțit între veri, Gașpar reușind să iasă din indiviziune și să-și constituie un domeniu separat cu centrul la Băcăinți⁴³. Dacă luăm în calcul sesiile populate și folosim indicele numeric de 5 pentru fiecare familie iobăgească, ar rezulta, în cifre evident aproximative,

---

⁴¹ O însemnare târzie (1695) atestă că lăcașul de cult a continuat să funcționeze în apropierea curții nobiliare: *Nagy Rápolton templom mellet lévő udvarházat* - BAC, mss. KJ 419, *Codex diplomaticus literalium instrumentorum e publicis regni archivis aut coram Tabula Regia authentice*, VI, p. 120.

⁴² Adrian Andrei Rusu, *Ctitori și biserici din Țara Hațegului până la 1700*, Satu Mare, 1997, p. 141-142.

⁴³ Lázár, *Tinkovai*, f. 12v -13v.

un număr de 375 de locuitori pentru Rapoltu Mare, 80 pentru Rapolțel, 255 pentru Bulbuc și 250 pentru Băcăinți, ceea ce indică un domeniu populat și, probabil, prosper. Numărul ridicat al locuitorilor din Rapoltu Mare nu ar trebui să surprindă, așezarea câștigându-și importanța ca reședință nobiliară a familiei, fiind menționată în 1526 cu statutul de *oppidum*⁴⁴.

Cu toate că a reușit să se separe de rudele sale, Gașpar va fi în continuare preocupat de soarta bunurilor familiale, mai ales că o parte rămăseseră în indiviziune. În anul 1518 obține de la regele Ludovic II o nouă confirmare pentru posesiunile sale din Rapoltu Mare, Rapolțel, Bulbuc, Băcăinți și Sărăcsău⁴⁵. Evident dorința sa de a se erija în liderul familiei a redeschis în 1520 starea conflictuală cu urmașii lui Petru, grupați în jurul Elenei și a lui Barnaba Belay. În acest an, fiul lui Gașpar de Măcicaș reclamă faptul că, prin testament, tatăl său i-a lăsat 22000 de florini și alte bunuri, care au rămas în grija unchiului său, Petru Tharnok. După moartea acestuia, Elena, împreună cu noul său soț, au uzurpat acele bunuri și bani pe care refuză să le înapoieze⁴⁶. Nu știm cum s-a încheiat cauza respectivă, dar putem bănui că reclamarea atât de târzie de la moartea tatălui și a unchiului său a făcut improbabilă recuperarea prejudiciului menționat.

După 1520, în condițiile morții Elenei și a lui Barnaba Belay, se conturează mai clar cele două ramuri hunedorene ale familiei Măcicaș: cea de Rapoltu Mare, urmașii lui Petru Tharnok și cea de Băcăinți, urmașii fratelui său, Ioan. Cel mai combativ membru al familiei, Gașpar, nu se va limita doar la spațiul hunedorean, extinzându-și domeniul prin cumpărarea unor posesiuni în comitatul Dăbâca de la Salatiek și Nicolae Doboki⁴⁷. Posibil ca, la orientarea spre comitatele transilvane, să fi contribuit și originea soției sale Ecaterina, fiica lui Martin Erdely de Șintereag, amintită în acte cu acest statut începând cu

---

⁴⁴ Dl. 36401, p. 100: *opidi Rapolt vocati, unacum pertinentis eiusdem in comitatu Hwnyadiensis existentes habitis.*

⁴⁵ Dl. 47222: *Egregii Gaspar de Machkas...in totalibus possessionibus Rapolth ac Olah Rapolth alio nomine Thotfalu et Balbwk nec non portionibusque possessionarias in possessionibus Bokaj in de Hwnyad et Soroczto vocatis in Albensis Transsilvane comitatibus existentes.*

⁴⁶ Dl. 29979.

⁴⁷ Dl. 36402, p. 52-53.

1518⁴⁸. După moartea sa, survenită în cândva în intervalul 1524-1526⁴⁹, copiii săi vor fi cei care vor prelua și duce mai departe moștenirea familială.

O vreme posesiunile din comitatul Hunedoara au rămas în forma stabilită la ieșirea din indiviziune. Pe parcursul secolului al XVI-lea, datorită dreptului de moștenire acordat fetelor⁵⁰, asistăm la o fragmentare a domeniului constituit de către frații Petru și Ioan de Măcițaș. Descendenții lui Gașpar, singurul care a avut urmași pe linie masculină⁵¹, vărul său Ioan Tharnok îmbrățișând cariera preoțească și fiind sacerdot chiar în Rapolt⁵², s-au străduit mereu să refacă patrimoniul original. Tradiția moștenirii pe linie feminină a condus însă spre noi disensiuni între copiii lui Gașpar și mătușile Ecaterina, Eufrosina și Anna, căsătorite în mediul bănățeano-hunedoarian. Atât de înrădăcinată va fi formula transmiterii averilor pe cale feminină, încât urmașii celor trei doamne și ai Margaretei, fiica lui Job de Măcițaș, alături de descendenții lui Gașpar, își vor reclama mereu pe parcursul secolelor XVI-XVII drepturile la succesiunea bunurilor hunedorene, pasibile de a intra pe mâini străine⁵³.

⁴⁸ Dl. 74379; Dl. 36402, p. 136.

⁴⁹ În data de 13 ianuarie 1524 era încă în viață – Dl. 30940, pentru ca în 4.07.1526 să fie menționat ca decedat – Dl. 36401, p. 100.

⁵⁰ Barnaba Belay a obținut, de la regele Ludovic II, ca alături de Ecaterina și celelalte două fete, Eufrosina și Ana, să aibă drept la moștenirea familiei – Dl. 36593.

⁵¹ Un document din 1526 îi pomenește pe: *nobilium Johannis, Georgii et Bernardi Machkassy ac puella Catherine sororis earundem ab egregio condam Gaspar Machkasy procreatorum* – Dl. 36401, p. 100. Informații de la sfârșitul secolului al XVI-lea lasă să se întrevadă că în afara acestora ar mai fi avut alți doi copii pe Nicolae și Clara – BAC, mss. KJ 419, *Codex diplomaticus literalium instrumentorum e publicis regni archivis aut coram Tabula Regia authentice*, VI, p. 114. Evoluția familiei în secolele XVI-XVII cu toate aspectele genealogice la Lázár, *Tinkovai*, f. 15-18.

⁵² Dl. 36593: *egregium Joannes Tharnok presbiterum de Rapolt*. Într-un mod similar apare și în alte documente din perioada 1530-1535 - Jakó Zsigmond, *A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei*, II (1485-1556), Budapeșt, 1990, p. 512, nr. 4286; p. 527, nr. 4342; p. 571, nr. 4503.

⁵³ Este vorba de membrii familiilor bănățene Vaida, Gârliște, Tot și Basarab - BAC, mss. KJ 419, *Codex diplomaticus literalium instrumentorum e publicis regni archivis aut coram Tabula Regia authentice*, VI, p. 111-116. În secolul al XVII-lea Ana Măcițaș revendică și primea de la frații săi, bunuri din Rapolt, Bulbuc, Bunila și Rapolțel pornind de la precedentul oferit de Ecaterina și Eufrosina la începutul secolului al XVI-lea – Ionuț Costea, *Solam virtutem et nomen bonum. Nobilitate, etnie, regionalism în Transilvania princiară*, Cluj-Napoca, 2005, p. 109.

Destinul familiei, strâns legat de proprietățile din comitatul Hunedoara, este unul specific modului în care nobilimea românească din epoca Huniazilor, a reușit să acceadă și să se propulseze în elita nobiliară a regatului ungar. Compact, subsumat zonei limitrofe Rapoltului Mare, domeniul familiei Măcicaș poate fi considerat unul reprezentativ prin modul de coagulare, mărime și evoluția sa în veacurile XV-XVI.

Anexe:

I

1478, decembrie 6, Diósgyőr

Original: Dl. 45759, hârtie, sub text urme ale peceții aplicate în ceară roșie.

Regele Matia Corvin donează lui Petru Tharnok de Măcicaș și fratelui său, Ioan, posesiunile Rapoltu Mare, Rapolțel, Bulbuc și Băcăinți, din comitatul Hunedoara, în urma morții fără descendenți pe linie masculină a lui George de Rapolt.

Comissio propria domini regis

Nos, Mathias, Dei gratia rex Hungarie, Bohemie, etc. Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis, quod nos attentis et consideratis fidelitate et serviciis fidelis nostri egregii Petri Tharnok de Machkas, thavernici nostri, per eum primum sacre huius regni nostre Hungarie corone, tandemque majestati nostre sub locorum et temporum varietate cum omnia fidelitatis constancia, iuxta sive possibilitatis exigentiam exhibitis et impensis totales porciones possessionarias in possessionibus Rapolth, Olah Rapolth, Bakay et Balbewk in comitatu de Hwnyad habitis existentes, que alias nobilis condam Georgii de eadem Rapolth prefuisse, sed per defectum seminis eiusdem Georgii ad nos consequenterque nostram collacionem iuxta antiquam et approbatam in dicti regni nostre Hungarie consuetudinem, rite et legitime devolute esse perhibentis, simul cum cunctis

earundem utilitatibus et pertinenciis quibus libet terris, scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, fenetis, silvis, campis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis aquarumque decursibus, molendinum et molendinorum locis, generaliter vero quorumlibet utilitatum et pertinenciarum earundem integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis sub suis veris metis et antiquis premissorum ut prefertur facta stantis et se habentis, memorato Petro Tharnok et per eum Johanni de prefata Machkas, fratri suo carnali, eorumque heredibus et posteritatibus universis de consensu et beneplacitia voluntate serenissime domine Beatrice regine, consorte nostre carissime dedimus, donavimus et contulimus, immo damus, donamus et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter, tenendas, possidendas pariter et habendas, salvo iure alieno harum nostrarum vigore et testimonio literarum nostrarum, quas in formam nostri privilegii redigifaciemus dum nobis in specie fuerint reportate.

Datum in Dyosgewr in festo Beati Nicolai Confessoris, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo, regnorum nostrorum Hungarie etc., anno vicesimo primo, Bohemie vero undecimo.

Verso: Donatio Mathie regis Petro Tharnok facta et per eum fratri suo, Joanni Machkassy

(...)¹.

Gaspar Macskassy et Petri possessionum Rapolt, Totfalu, Balbuk, Bokai. 1478 Czak ad virilem sexum.

1. Urmează mai multe cuvinte ilizibile.

II

1512-1516¹.

Original: Dl. 31003, hârtie parțial deteriorată, pătată de apă și ilizibilă pe alocuri. Grafie neîngrijită, cu multe ștersături, interpolări și fraze scrise pe marginea documentului.

Copii: Transumpt în actul principelui Gheorghe Rákóczy I din anul 1638 – Dl. 36593. Un alt transumpt în actul capitlului de Alba Iulia din 1787.

Această din urmă copie prezintă anumite deficiențe, transcrierea unor cuvinte este eronată, iar unele fraze din original au fost lăsate pe dinafară.

Capitulul bisericii din Alba-Iulia scrie vicevoievodului Transilvaniei, Nicolae Thuroczi, despre faptul că între Gașpar fiul lui Ioan de Măcicaș și Ioan Tharnok și Ecaterina, copii lui Petru Tharnok de Măcicaș, s-a realizat împărțirea bunurilor comune deținute în posesiunile Rapoltu Mare, Rapolțel, Bulbuc și Băcăinți din comitatul Hunedoara și Sărăcsău din comitatul Alba. Cu această ocazie au fost divizate în mod egal între rude castelul, curtea nobiliară, casele și anexele lor, sesiile iobăgești precum și livezile, viile și terenurile arabile din posesiunile amintite.

Egregio domino Nicolao Thur[oczi vicevayvode Transilvanensis]² et Sicularum vicecomiti etc. Amico ipsorum [honorande capitulum ecclesiae]² Albensis Transylvane amicitiam paratam cum honore. Vestra noveritis egregietas, quod cum receptis debita cum reverentia literis eiusdem vestre egregietatis [adiudicatoriarum]², modum et formam iterate executionis cuiusdam possession[arias divisionis nec non] juris quartaliti extraditionis et rei paraffernalis solutionis in se [constituentis]² (...) ³ Dewa sabbatho proximo ante Dominicam Quasimodo nunc preteritam, [pro egregio]² Gaspar filio condam Johannis de Machkas, contra egregium Johannem Tharnok filium et puellam Katherinam filiam condam Petri Tharnok de eadem Machkas ex generosa domina Elena alias relicta eiusdem condam Petri Tharnok, nunc vero consorte egregii Barnaba de Bela bany Zewreniensis progenitos emanatis, nobisque amicabiliter loquentibus et directis, juxta earundem continentiam amicabilibus petitionibus annuentes, unacum egregio Andrea literato de Zenth Imreh, homine vestro vicevoyvodali nostrum hominem, videlicet discretum magistrum Albertum rectorem altaris Decem millium militum et martyrum in hac ecclesia nostra predicta fundati, ad promissam iteratam antelate possessionarie divisionis, nec non iuris quartaliti extradationis et rei paraphernalis solutionis executionem, iuxta modum et formam aliarum literarum vayvodalium adiudicatoriarum, in eiusdem literis vestris latius declaratarum ac pariter cum eisdem nobis in specie reproductarum suo modo peragentes nostro pro testimonio fidedignum duxissemus destinandum. Tandem iidem exinde ad nos reversi pariformiter nobis retulerunt eo modo:

quomodo ipsi feria secunda proxima post pretactam Dominicam Quasimodo ad faciem possessionis Rapolth⁴ vocate in comitatu Hunyadiensi existente, vicis et commetaneis eiusdem, sed aliarum possessionum annotatorum condam Johannis de Machkas et Petri Tharnok Olah Rapolth⁵, Balbwk⁶ et Bakay⁷ in eodem Hunyadiensi et portionis possessionarie in possessione Sorogzo⁸ in Albensi comitatibus habitatum universis [etiam signanter]² egregio ac nobilibus Ladislao de Folth, Phillippo Farkas, [Johanne Berezkoz]², Alberto de Losad, Johanne de Gyalmar, altero Johanne (...) ⁹, circumspecto Davide Kewzegy cive oppidi regii Zazwaros inibi legitime convocatis et presentibus accedendis, idem homo vester vicevayvodalis [presente nostro]² testimonio primo et principaliter ipsam integram possessionem [Rapolth]², domunque et curiam nobilitarem in facie eiusdem possessionis Rapolth et earundem pertinentis et utilitatis quascunque reambulantis, estimantis et diligenter prout melius potuisset connumerantis, [nihilominus]² in eadem possessione Rapolth [reperisset]² septuaginta quinque sessiones jobbagionales populosas et sessionem unam desertam; quas omnes vicisim, succesive et alternatim in duas coequales divisset partes. Ex qua divisione ad solius eiusdem Gaspar de Machkas partem seu portionem provenissent triginta octo sessiones, in quarum triginta septem singillatim et distinctim providi Stephanus Kys, Johannes Kolchar, Valentinus Weeg, Jacobus Zabo, Andreas Lewrynczy, Emericus Babys, Mathaeus Horwath, Ambrosius Weeg, Paulus Hegedyws, Johannes [Olah, Nicolaus similiter Olah, Michael]² More, Andreas Lapidica, Valentinus Wyncze, Jacobus Marko, Johannes Miskolczy, Ambrosius Karachon, Benedictus Deak, Albertus Mayko, Michael Kis, Thomas Kyril, Paulus Olah, Demetrius Pazthor, Benedictus [Kazas, Michael]² Weeg, Valentinus Korpadi, Ambrosius Warga, Thomas [Magyari]², Emericus Zekeres, Petrus similiter Zekeres, Valentinus Miskolczy, (...) ¹⁰ Kys, Jacobus Kazas, Matheus Mayko, domina relicta condam Simonis Wyncze, Albertus Warga, et Johannes Zwz jobbagiones residentiam facerent specialem sessio autem tricesima octava esset deserta prenotata.

Preterea vero in curia nobilitaria predicta comperisset plures domos et edificia ex lignis et septis, principaliter dumtaxat sub tribus tecturis inter se distinctas factas, habitaque, sub quarum prima, videlicet a plaga aquilonari ad plagam meridionalem, scilicet versus eandem possessionem Rapolth protensam essent sex domus et camere, solis interstitiis distincte, cum duobus

atriis alias thornacz dictis et sub eisdem domibus, cellarium unum; ac deinde sub alia tectura cuius longitudo extenderetur a contigua vicinitate huius prime tecture atque domorus, versus eandem plagam aquilonarem similiter essent sex edificia sibi invicem contigua; et sub earundem duo stuba scilicet et caminata, vulgariter kemenes haz dicta, cellarium unum; sub tectura vero tertia que protendit a finali extremitate horum edificiorum per eandem plagam aquilonarem versus occidentem invenissent, duo edificia et stabulum equorum unum. Quas quidem domos, cameras et edificia, atque cellaria sub pretactis hiis tribus tecturis existentis et habita in duas dividentes partes solius eiusdem Gaspar de Machkas partes deputasset [illas]² domos, edificia et cellarium, que forent sub prefata secunda tecture [usque]² stubam pistorialem, possitam ultra finem, a parte aquilonari exclusive, scilicet etiam illas duas domos, stubam scilicet et caminata, sub pretacta tertia tectura existentem; demum curia in eadem recte contra occidentem esset domus ex lapidibus elevata, continens sub et supra quator edificia, subtus vero cellarium unum. Quas et quod equaliter bipartiente ad partem ipsius Gaspar Machkasy deputasset, domos sub et supra duas ac ipsius cellarii medietatem, omnino a plaga septentrionali existentem, curiam denique predictam de partium beneplacito inter easdem indivisam reliquisset. Essent et item tria equorum stabula: unum scilicet in eadem curia sub extremitate superiori tertie tecture predictae, alia autem duo ab extra sub eadem curia, primum videlicet ex trabibus et magnum ex septis facta, que inter partes equaliter dividente, ad rationem ipsius Gaspar dictum stabulum primum ex trabibus factum ac partem mediam majoris stabuli ex septis edificati, scilicet a plaga occidentali [sitam deservisset]², comittentis. Essent etiam super castello cimiterii ecclesie (...) ¹¹ Rapolth due turres ex lapidibus elevate, quarum [unum]¹², scilicet a parte occidentali habitam ad eundem Gaspar spectandam [demonstrasset] domus vero et cameras atque tuguria in eodem castello ex[istentes]² pro voto partium indivisa reliquisset. Item et in pecorariis quoque, vulgariter akol dictis, atque pecorum stabulis bipartitam faciendis divisionem, quo ad partem ipsius Gaspar de Machkas cessisset pecorarium cum stabulo sub prefata curia prope fluvium ibidem decurrentem, penes quoddam parvum pomarium a parte occidentali habitum; ceterum et in pomariis etiam ad eandem curiam nobilitarem spectantem divisione faciendam, idem [pomarium]² quamque ad respectum alterius pomarii (...) ¹³ [exigum]² valde juri eiusdem Gaspar de Machkas provenientis

deputasset; [de quo idem]² Gaspar excisa pacis bene contentus extitisset; jacerent deinde [super idem]² parvum pomarium duo orti seminarii, quorum alterium, [in quo]² scilicet arbor quodam pirus, videlicet fructifera existeret, simul cum (...) ¹⁴ quadam dupplici ab extra penes eundem ortum possita equali divisione previa dicto Gaspar inscribendis contulisset. Ortum etiam quandam vinearum prope dictam curiam penes fluvium predictum adiacentem, recte in duas partes dividendam, partem eius equalem a parte possessionis Olah Rapolth sitam, scilicet etiam medietatem cuiusdam terre plane seu vacue, orto in eodem habite, scilicet a parte montis protensam similiter eidem Gaspar cedendam ostendisset. Ceterum siquidem directam et equalem medietatem proventium et emolumentorum quorundam duorum molendinorum, unius videlicet sub prefata curia et alterius extra eandem possessionem Rapolth a parte possessionis Olah Rapolth predictae, super ipso fluvio habitorum memorato Gaspar de Machkas deputanda expresisset. Deinde vero prefatus homo vester vicevayvodalis dicto nostro testimonio presente ac ipsis, quoque vicinis et commetaneis ibidem adherentes, ad sequestrationem vinearum ad easdem domos et curiam nobilitarem spectantem procedendam. Primum in promontorio eiusdem possessionis Rapolth, Remethe vocato, vidissent plures vineas una dumtaxat indagine undequae circumdatas ad quas per unam solam portam pateret et ingressus. Essent idcirco inter easdem vineas tres vineae, ut profertur, ad eandem curiam spectantes, una scilicet prope portam [eandem ab intra]² et aliae due prope quandam capellam inter vineas supradictas, ad titulum Beate Virginis ex lapidibus erectam adiacentes. In quibus rectam et equalem sequestrationem faciendam, quo ad rationem sepefati Gaspar de Machkas declarasset equalem medietatem prime vineae, scilicet prope dictam portam situate, ut puta a parte capelle ipsius existente, scilicet et alteram dictarum aliarum duarum vinearum prope capellam eandem adiacentem, proprio vocabulo Vaýdanezewleýe vocatam provenisse. Et rursus abhinc venientem ad aliud promontorium possessionis eiusdem, Eperýesmal dictum, et consequenter vineam quandam, curiam ad eandem pertinentem, cuius medietas equalis a parte promontorii ville Aran¹⁵ possita, per rectam eiusdem vineae divisionem cessisset Gaspar Machkasý predicto; reperissent preterea promontorio in eodem quosdam alias duas vineas, ut dictum fuerat, ad usum curie et domorum predictarum spectantem, quas cum idem homo vester dicto homine nostro presente iuribus partium equaliter bipartiri voluisset tunc

nobilis Franciscus Literatus de Fyldeak famulus prefati Barnabe de Bela bani nomine et in persona eiusdem Barnabe domini sui ibidem comparentem ac easdemque duas vineas per eundem Barnabam de Bela dominum suum juxta pretio emptas fuisse et ex eo siquidem ad eundem jure empticio pertinere asseverantis (...) ¹⁶ hominem vestrum ab earundem divisione facienda replicata vice prohibuisset; unde item homo vester ab earundem divisionem perficienda, resilientem factum ipsarum ad vestram judiciarum deliberationem superinde fiendis prorogasset. De hinc et item dum idem homo vester vicevayvodalis et nostrum testimonium predictis ad faciendis in terris arabilibus tam scilicet seminatis, quam etiam non seminatis, atque fenilibus, videlicet ad domos et curiam nobilitarem prenotatas specialiter pertinentem, equalem divisionem procedere voluissent; tunc eodem partes divisionem ipsam aliis committi posse parili beneplacito annuissent, quarum iidem vester et noster homines ad eam perficientem ex potioribus jobbagionum partis utriusque predictae in eademque Rapolth commorantem, sex probos viros et idoneos homines eligentes duxissent, qui tandem exinde ad eos reversi concorditer retulissent. [Quamodo]² (...) ¹⁷ in territorio dicte possessionis Rapolth procedendis, solas dumtaxat terras illas, domos et curiam ad predictorum specialiter pertinentis, in quibus (...) ¹⁸ segentes consisterent, scilicet etiam fenilia predicta per jugera et mensura (...) ¹⁹ in duas equales divisissent [partes quarum]² rectam medietatem juribus prefati Gaspar de Machkas [proveniendis]² demonstrassent. Terras autem alias, scilicet ad easdem domos et [curiam]² spectantem, in quibus nunc segetes non consisterent, per se ipsos altera [victa]², scilicet tempus aradi advenisset, inter partes [seques]trandas² fore distulissent, quod eisdem nostro ac vestro hominibus ac ipsis quoque partibus equo animo pla[cui]ssent². Factis autem et habitis premissorum divisionibus prenotatis, memorati homo vester vicevayvodalis et nostrum testimonium, unacum vicinis et commetaneis, predictis die in eadem ad faciem antela[te]² possessionis Olah Rapolth procedendis, eandem diligenter reambulantis et connumerantis reperiss[et]² in eadem sedecim sessiones jobagionales omnino populosas, quas idem homo vester dicto nostro testimonio presente, in duas directas et coequales distinguendo medietates, earundem alteram, videlicet octo sessiones, in quibus seorsim jobagiones wa[lachales]² presentialiter consederent, sepe dicto Gaspar Machkasy restatuendis decrevisset. Esset etiam supra

---

eandem possessionem Olah Rapolth piscina quodam, quam usui [partium]² communi et equali commisisset.

Item altera die, scilicet feria tertia, prelibati vester [et noster homo vicevoyvodalis]² et noster capitularis homines, pariter cum eisdem vicis et commetaneis, ad pretactam possessionem Balbwk progredientem et ipsam quoque modo simili reambulantis, estimantis et diligenter connumerantis, comperissent in eadem quinquaginta unam sessiones jobagionales similiter populosas, quarum quinquaginta idem homo vester vice vayvodalis dicto nostro testimonio presente in equales duas partes sequestrandas, deputasset; ad rationem annotati Gaspar Machkasÿ sessiones viginti quinque in quibus sigillatim jobagiones similiter walachales moram facerent specialem; residua autem sessionem unam protunc in suspenso remanente. Et rursum die in eadem annotati noster et vester homines vicinique et commetanei predicti ad faciem prescripte possessionis Bakaÿ accedendis; eamque pariformis reambulantis, estimantis et connumerantis investigassent, ibidem quod ad iura partium predictarum quinquaginta sessiones jobagionales consimiliter ex toto populosas et easdem idem homo vester vice vayvodalis homine nostro testimoniali presente equaliter bipartienti, iuri eiusdem Gaspar de Machkas demonstrasset, sessiones viginti quinque, quas similiter providi jobagiones specialiter inhabitarent. Esset etiam ibidem quodam sessio nobilitaris, que iam in locum allodiale deputata foret, continens in eius facie duo edificia, cum cellario sub una [tectura, domus et curiam]²; quibus quidem edificiis ac cellario [etiamque]² curia equaliter bipartitis, ad partem ipsius Gaspar Machkasÿ cessissent stuba integra et medietas ipsius cellarii sub eadem atque etiam pars media curie eiusdem possita a parte fluvii ibidem decurentis forent, et item istec in quibusdam planiciebus cum ipsam possessio Bakaÿ promontorium vinearum non habeat ullum, quodam due vinee non longe ab invicem distantes propriis vocabulis Naghzeleus et Kiszleus dicte, nihilominus ad eandem sessionem allodiale spectantem, quibus per congruam ipsius hominis vestri coram nostro testimonio factam distinctionem sequestratam, quo ad partem sepetacti Gaspar de Machkas provenissent equales earundem medietates, utputa ipsius Naghzeleus a parte prefate Bakaÿ et dicte Kiszleus a parte ville Homorod²⁰ adiacentes. Esset quoque penes eandem Bakaÿ super fluvio Maros vadum navale cuius rectam medietatem, cum eius proventibus iuri eiusdem Gaspar deputassent.

Însemnare pe prima filă sub text, cu scrisul răsturnat: Rapolth, Balbwk, Bokay in Hunyad.

1. Lipsa datei a condus spre plasarea temporală a documentului în intervalul 1512-1516, când funcția de vicevoievod al Transilvaniei a fost ocupată de Nicolae Thuroczi – *Collectio Diplomatica Hungaria. A középkori Magyarország digitális levéltára*, szerkesztette Rácz György, Budapest, 2008 (variantă pe DVD). Actul poate fi plasat în cadrul unei serii de documente care tratează aceeași problemă: soarta bunurilor comune ale urmașilor lui Petru și Ioan de Măciș. Se mai păstrează câteva diplome care au ca subiect introducerea acestor urmași în stăpânirea satelor din Hunedoara și toate provin din anul 1513 – DI. 31000 (2.02/6.03.1513), DI. 36581 (9.02.1513), DI. 31002 (22.11.1513), ceea ce face probabilă și datarea documentului de față în anul respectiv. Dacă acceptăm 1513 ca an de emitere a documentului, atunci în 2 aprilie ar fi avut loc întâlnirea pentru stabilirea criteriilor de divizare a bunurilor iar în 4 aprilie împărțirea ca atare.

2. Originalul ilizibil. Completat după transumptul din DI. 36593.

3. Originalul pătat și ilizibil.

4. Rapoltu Mare, jud. Hunedoara.

5. Rapolțel, jud. Hunedoara.

6. Bulbuc, jud. Alba.

7. Băcăinți, jud. Alba.

8. Sărăcsău, jud. Alba.

9. În original hârtia ruptă și pătată.

10. Originalul pătat și ilizibil.

11. În original hârtia ruptă și pătată.

12. Întregire probabilă. În original hârtia ruptă și pătată..

13. Originalul pătat și ilizibil.

14. Originalul pătat și ilizibil.

15. Uroi, jud. Hunedoara.

16. În original hârtia ruptă și pătată.

17. Originalul pătat și ilizibil.

18. Originalul pătat și ilizibil.

19. Originalul pătat și ilizibil.

20. Homorod, jud. Hunedoara.

Pecetea lui Petru Tharnok, ban de Severin în 1504.

FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE DOMAIN OF NOBLE FAMILY MĂCICAȘ OF RAPOLT

Abstract

Romanian noble family Măciçaș of Rapolt was one of the most important in the county of Hunedoara. Originally from Banat, the brothers Peter Tharnok and John of Măciçaș succeeded in the second half of the fifteenth century to gain access to important functions (Peter was royal treasurer) and to establish a domain composed of over 40 estates in several counties of the Hungarian kingdom. Through the act of donation of 1478 (Annex I) the Măciçaș family has been introduced among the elite of Hunedoara County. In this way was constituted the domain with the center at Rapoltu Mare. The entire area will gravitate around villages received by Royal donation in 1478: Rapoltu Mare,

Rapolțel, Bulbuc and Băcăinți which will add another 21 possessions in the same county. After the death of these two brothers will be disputes between their descendents leading to the division of common property between Gaspar and his cousins, John and Catherine (Annex II). The family will divide into two branches, the Rapolt and Băcăinți, but a single one of Gaspar, will survive and managed to keep up the estate, hardly constituted in the XVth century.